ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 ըբլ. ռս. Թղթդրմ. Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, տարեկան բաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ։

Բաժնեգիները կանխիկ կը վճարուին և Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը ղրկելու փոստի ծախքը։

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետևեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

Ջ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 24

1890 ՆՈԵՄԲԵՐ 5

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24 (Հ. Տ.)

ՋՈՐԵԳԷՏԱԹԻ

Կը հրատարակուի Շ. և Շբթ. օրեր

ՊԱՏՄԱՆԵՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։

Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։

Գանուցմունք կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Գանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակ Թիւրքիահն (Կ. Պոլիս).—Հայկեանական խնդիրը եւ եւրոպական մամուլը.—Գր. Պրայս յԱմերիկա եւ Պօսքրնի Հայերն.—Բ. Դուռը եւ Ֆեհիմի պատրիարքարանը.—Դատավարութիւն Տ. Սուքիաս քահանայի վրայ ատրճանակ պարպող ցակոբի եւ իւր ցնծկերաց.—Գանուցմունք։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՀՆ

Կ. Պոլիս, 18/30 Հոկտ. 1890

Կ. Պոլսոյ Հայութեան ամեն խաւերուն մէջ կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ եւրոպական լրագրոց հրատարակած այն հեռագիրը թէ վեհ. Մակար Կաթողիկոսը պատգամաւոր պիտի ղրկէ Թուրք կառավարութեան, իմանալու համար Հայ ազգի եկեղեցական առանձնաշնորհմանց մասին տրուելիք գոհացման արդիւնքն։ Համբերատար և պահպանողական կարծուած Հայ հոգեւորական դասին այս յանկարծական զարթումը բնական է որ նոր դողով լցուց օսմանցի կառավարութեան սիրտը և ընդհակառակը մեծապէս ուրախացուց տառապեալ Հայ ազգը։ Արդարեւ ո՛ր Հայ կարող էր անտարբեր և առանց գոյթահկպութեան տեսնել Սուլթանի խընկարկուաց բռնած այս ընթացք որով Հայ ազգին աշխարհական ամեն մէկ իրաւունքն կապտելէ չգոհանալով, յեղաշրջել կը ձգտին նաեւ մեր եկեղեցական կարգերն ու կանոնները։ Հաւազումար ժողովոյ Դրան տուած թապրիրին ի պատասխան այս չարաթթէղքերէ մ'եկաւ Պատրիարքարան. աւելորդ կը համարիմ ընդօրինակել զայն քանի որ գրեթէ նոյնն է ինչ որ էր Ծունաց Պատրիարքարանի ղրկուած թէղքերէն որ ծանօթ է իւր պարունակութեամբ ձեր ընթերցողաց։

Երեքշաբթի օր ի նիստ գումարեցաւ Համագումար ժողովը և եկած թէղքերէի մասին կարծեաց փոխանակութենէ մ'ետք, որոշեց մի մասնախումբ կազմել—ինչպէս որ կազմից ալ—որուն պիտի յանձնէ թէղքերէն որպէս զի ուսումնասիրէ և հարկ եղած տեղեկագիրն պատրաստէ։

Այս նատին մէջ ալ պատր. Փոխանորդ Ներսէս վարդապետ Ասլանեան իւր վերջնական հրաժարականն մատոյց. թէեւ ժողովը չընդունեց, բայց Գեր. Ասլանեան այնուհետեւ իւր հրաժարականի վրայ

Անցնինք Զէյթունի Հայոց խնդրոյն։ Մօտաւոր հոգ կը պատճառէ 7000 Հայերու ղէն ի ձեռին Թրքաց վրայ վազելով արած կոտորածը. ինչե՞ր չեն կարող անել այս անխնայ Հայեր որ կատաղի առիւծներ կը դառնան երբ կը տեսնեն թշնամին և նոր Հայոց արիւնով լուացուիլ պատրաստուած սուինը. մեծագոյն սարսափ պղչեց այն լուրը թէ չորս հինգ վաշտ հրացանակիր թուրք զինուորականներ չկրնալով դիմադրել Զէյթունցւոց ուժին, յետս քաշուիլ պարտաւորեր են։

Ամեն կողմանէ տագնապներ կը չրջապատեն Թիւրք կառավարութիւնը. տարօրինակ նեղ դրութեան մէջ կը գտնուի տէրութեան գանձը և ստիպուած է նորէն փոխառութիւն մը ինքել Եւրոպայի հետ։

Միւս կողմէ իւր գինուորներն հարկ եղած տեղերն փոխադրելու ժամանակ ծախքերն չկարենալով հոգալ, գարձեալ ձեռն ծանրացաւ խեղճ գաւառացւոց գլխուն և այդ խեղճեր տարեկան նորելուկ տուրքի մը պիտի ենթարկուին վճարելու համար Մահմուտիէի չոգենաւային ընկերութեան պահանջը, 4-500,000 ոսկի։

Թուրք լրագիրք մի քանի չաբաթ հետէ արտասովոր յարձանգներով և գովեստներով կը խօսին Ֆրանսական ազգի և Տիւբէոէ ծովակալին վրայ և կուզեն հաւատացնել որ Թրքական դիւանագիտութեան(!) չնորհիւ կրցած են աշխարհի առաջնակարգ ազգեցիկ ժողովուրդներէ միոյն սիրտը շահիլ, առանց հասկնալու թէ ֆրանսական ազգը իրենցմէ աւելի դիւանագէտ է և ձեւակերպութիւններն գործադրելով և պահպանելով հանդերձ, թրքական վայրագութեանց ալ պաշտպան չհանդիսանար և կը բռնէ թէ ծերունի հիւանդը հոգեւարք վիճակի մէջ է արդէն։

Գալով ձերբակալութեանց և գատաստանաց խնդրոյն, գրած եմ արդէն թէ Արմենակ Կարինեան անուն 17 տարեկան պատանին ձերբակալուեցաւ և թէ այդ պատանին փատրան մատնիչ Խաչիկ Պետրոսեանն սպանած լինելու մասին պղտորած ղրոյցներն հաստատութիւն կը գտնեն։ Ինչպէս կերեւի, խեղճը չկարենալով դիմանալ տրուած տանջանաց և թուրք դատարանաց խելագարիչ ձեւակերպութեանց, տարօրինակ խոստովանութիւններ արած է։ Նախ իւր արած սպանութեան մասնակից ցոյց տուած է Տատեանց գերդաստանէն ոչ միայն Վահրամ այլ և սորա եղբայր Տրդատ պէյը, Պէշիկթաշի Մաքրուհեան վարժարանի պարկեշտ մի Հոգաբարձուն, որ եւ Ազգային Վարչութեան Ուսումնական խորհրդոյ ատենադպրի պաշտօնն կը վարէ։

Ապա փոխելով իւր խօսքը, հերքած է իւր առաջին խոստովանութիւն և ասած է թէ ինքն Տատեանց պաշտպանութեան ներքեւ գանուելով յաճախ կերթայ եղեր անոնց ապարանն ուրկէ առեր է այն դանակ որով սպաննեց մատնիչ փաստաբանը։ Հաւիւ արած էր իւր առաջին խոստովանութիւնն, ահա ձերբակալուեցան Տատեանք. բայց յետոյ հաստատելով իւրեանց անմեղութիւն, արձակուեցան կիրակի օր։

Մանր է կրսուի յիշեալ պատանւոյն վիճակը և արդէն այժմէն ղրոյց կը չրջի թէ մահուան վճիռն անխուսափելի է իրեն համար։ Շարթուս թերեւս սկսի հրապարակային դատաստանը եթէ ոեւէ արգելք չյարուցուի նոյն իսկ կառավարութենէն։

Ձերբակալուեցաւ վարդ Պատրիքօֆը ռուսահպատակ, կը վնտռուի Համբարձումը, Արմենակի ընկերները. այս վերջինը Պօլսէն հեռացած լինելով ի բացակայութեան պիտի դատուի։

Ձերբակալուած է Մարտիրոս անուն մի դպրոցական Բերայէն։

Պէշիկթաշէն երկու խահուէճիներ որոնք յետոյ արձակուած են։

Կը փնտռուի Լեւոն անուն մի եբիտասարդ։

Մաքսուտ անուն մի անձի ձերբակալութիւը ծանօթ է։ Վերոգրեալն կարձակուէր չաբթուս. սակայն Սուքիաս քահանայն սպաննել փորձող Յակոբի և իւր 9 ընկերներու դատավարութեան պահուն յայտնուեր է տասը ալ մասնակից լինելն և ակնարկութիւններ եղած լինելով յետաձգուած է իւր արձակումը և ծանր հարցաքննութեան ենթարկուած է դարձեալ։

Վարչական մարմինք ամենն ալ քայքայեալ վիճակի մի մէջ կըգտնուին։

Վաղը Ազգային ժողով կըգումարուի Ղալաթիոյ Խորհրդարանը, օրա-

կարգ ունենալով կրօնական և քաղաքական ժողովոյ հրաժարումը։ Օրակարգն, ինչպէս կերեւի, ինքնին բեղուն է արդէն. տեսնենք ի՛նչ արդիւնք կը գոյանայ։

Երեքշաբթի առաւօտ Բաքէի «Սիրքասի» չոգենաւով մայրաքաղաքս հասաւ Պերճաշնորհ Խորէն Նար պէյ Սրբազանը որ, ինչպէս յայտնի է, հովկաս կը գանուէր հինգ ամիսներէ ի վեր։

Շ. Կ.

ՀԱՅԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Le Sémaphore de Marseille լրագրին Կ. Պոլսէն հոկտ. 28ին գրուած մի թղթակցութենէն կը քաղենք հետեւեալը.

Մինչդեռ ըստ երեւոյթին զիջումներ կանէ կառավարութիւնը Հայերի պատրիարքարանին, կը չարունակեն տուգիններով ձերբակալել և բանտարկել Հայերն։ Անցեալ օր բարեկամներէս մէկը հանդիպած էր Գումգափուի թաղին մէջ տասը դժբաղդների խմբի մը, ձեռքերնին չղթայակապ, որոնք կեդրոնական բանտը կը տարուին եղեր։

Ձեզ յայտնի է հայ դաւադիրների վիճակը, որոնք Սթամպոլի ոճրադատաեանին առջեւ եկած էին։ Ասոնցմէ չորսը մահուան դատապարտուեցան, անոնց մէջ կը գանուի նաեւ 17 տարեկան մի պատանի։ Շատ չուտ է այդ տարիքը կախաղանի համար։

Ռուսական հիւպատոսարանը հնազանդելով Պետերբուրգէն եկած հրամաններուն, Թիւրք կառավարութեան յանձնեց հաշակաւոր Օ. Վարդան Պատրիկեանը, Ռուսահայ մը որին վրայ գանուած էր Պօլսի հայ յեղափոխական մասնախմբի կնիքը։ Որովհետեւ այդ կնքով նա կընքած էր նամակ մը հայ մատնիչի մը ուղղուած որ սպանուեցաւ այս նոր Սկենթ Վէհմի (1) անդամներէ մէկին ձեռքով, ամբաստանեալին դրութիւնը բաւական վտանգաւոր է և չատ հաւանական է որ ամենավերջին խստութեամբ վարուին իր հետ։

Ոտիկանութիւնը ձերբակալած է նոյնպէս մի Հայ, նախկին դատաւոր Վահրամ Պէյ Տատեանը, արտաքին գործերի պաշտօնէի խորհրդական հաշակաւորճատեան Յարութիւն փաշայի եղբօր որդին։ Այնպէս եղած է որ վերոյիշեալ փաստաբանը սպանելու համար գործածուած դանակը այդ Վահրամ Պէյին կը պատ-

(1) Այս անուն ընկերութեան գործերին տեղեկանալու համար պէտք է կարդալ Գադոնի ատեան անկախ դատաւորաց անուն գիրքը։ ԽՄԲ.

կանէր ։ Ճշմարտութիւնը այն է որ այդ դանակ կամ եաթաղան վահրամ պէյի տունէն գողցուած էր, մարդասպանին մեղսակիցներէ մէկին միջոցով։ Այսու ամենայնիւ ոչ ոք կը հաւատայ մեղսակցութեան այդ խեղճ վահրամ պէյին որ իր դատաւորական պաշտօնավարութեան ժամանակ բաւական ապացոյցներ տուած է հաստատուած իշխանութիւններին համար իր ունեցած նախանձախնդրութեան և անձնուիրութեան ։ Այս ալ կը յաւելում որ վահրամ պէյ Բերայի գեղանի տիկիններէ մէկին (Հունգարացի Կոմս Չէխենեի փաշայի աղջկան) երջանիկ այրն է և այս կարգի մարդերին մէջ դաւաճաններ չեն գտնուիր ։ Պարտք կըհամարիմ յաւելուլ նաեւ թէ վահրամ պէյ արդէն ապատ թողուած է ։

ՊՐ. ՊՐԱՅՍ ԵԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՊՕՍԹՐՆԻ ՀԱՅԵՐՆ

Պօսթընեն հոկտ. 4/16ին կը հաղորդեն մեզ հետեւեալը ։

Հոկտ. 16 հինգշաբթի երեկոյ Պոսթոնի Հայբենասիրաց ակումբին կողմանէ փառաւոր ընթրիք մը տրուեցաւ տեղւոյն վէհտըմ անուն նշանաւոր Հօթէլին մէջ ի պատիւ Հայասէր Պր. Ճէյմըս Պրայսի ։ Սեղանին ներկայ գտնուեցան Մեծ. Տեարք Պետրոսեան երկու եղբարք, Խ. Գրիգորեան, Ալէօնեան, Էքսէրճեան, Աթէչեան, Բապուճեան, Բաբազեան, Թորոսեան, Սէմէրճեան, Բէչտիմալճեան և Ազատեան. նաեւ ըստ մասնաւոր հրաւիրանաց Ակումբին՝ քանի մը տեղացի նշանաւոր անձինք, ընդ որս և Ամերիկայի Հայ գաղթականութեան Հովիւ Գերշ. Յովսէփ Ծ. Վ. Սարաճեան իւր հայ եկեղեցական սքեմովը. հանդէսը յանկարծական գալստեան պատուական հիւրին, ամենայն ինչ խնամով կարգադրուած էր և ընդունելութիւնը յոյժ պատուաբեր եղաւ ակումբին Պր. Պրայս ժամը 4½ին եկաւ և 6½ին մեկնեցաւ դի խոստացած էր նոյն երեկոյ իր ընտանեօք ներկայ գտնուիլ Հարտվըրտ Իւնիվերսիթիի նոխագահի տեղանին ։ Ճաշը սկսուելէ առաջ, ակումբի առենապետ Պր. Խ. Պետրոսեան անդղիերէն լեզուով շնորհակալութիւն և երախտագիտութիւն յայտնեց առ Պր. Պրայս՝ նորա առ Հայս ցոյց տուած համակրութեան և պաշտպանութեան ինչպէս և ակումբի հրաւէրն ընդունած լինելուն համար ։ ապա Գերշ. Է. Յովսէփ Սարաճեան հայերէն լեզուով սիրուն եական աղօթքն ըսելով սկսաւ հայկերոյթն. որոյ միջոցին Պր. Աթէչեան անդղիերէն գրաւոր ճառ մը կարդաց յոյժ հետաքրքիր, որուն յաջորդեց Պր. Պրայսի յուզիչ ճառն հայ ազգի անցեալոյն, ներկային և ապագային նկատմամբ որ տեւեց իրը կէս ժամ. խորհրդաւոր և յուսալից էին իր տեսութիւններն նկատմամբ հայ ազգի ներկայ կացութեան զոր քանիցս յերկմտագին ծափահարեցին ներկայք և որովհետեւ պարտաւորեալ էր չուտով մեկնիլ, ուստի միւս ճառ պատրաստողն յանդնեցաւ ժամանակ չտրուեցաւ խօսելու։ Հիւրոյ մեկնելու պահուն, Գեր. Սարաճեան Հայրը շնորհակալեայ ուղերձ մը խօսեցաւ հայերէն զոր թարգմանեց Պր. Աթէչեան. նոցա մեկնելէն կէսկի մինչեւ գիշերին ժամը 10ը երգեցին և ճառախօսեցին միացեալքն ուրախ և զուարթ, իրենց նշանաւոր հիւրերուն վրայ յաւապոյն տպաւորութիւն մ'ըրած լինելնուն համար ։

Նիւ Եորքցիք ալ հրաւիրած են Պր. Պրայսը և կարծեմ վաղը, հոկտ. 17, պիտի մեկնի ատոր ի Նիւ Եորք ։ Ուսթըրի «Հայկական կաճառ»ը 200 տոլար հանգանակած է, ընդունելութիւն մը ընելու համար հայասէր Պր. Պրայսին և հրաւիրագիրը ալ ղրկած է. բայց չեմ կարծեր թէ ժամանակ պիտի ունենայ իրենց խնդիրքը կատարելու ղի չատ կաճապարէ դառնալ Անգլիա ։

Բ. Դուռը եւ Ֆէնէրի Պատրիարքարանը

Le Sémaphore de Marseille յրագրին 16/28 հոկտ. թուական կ. Պոլսեն գրուած մի ճամակի մէջ հետեւեալը կը կարդանք ։

Թիւրքիոյ մէջ կրօնական վէճերը բաւական մի մեծանի չէշ են. չվերջանար, չպարզուիր, որչափ ալ ամեն օր կապահովցունեն թէ խնդիրը հարթուած է, մարդ ստիպուած է մի քանի ժամ յետոյ սուզգել որ ոչ միայն չէ վերջացած այլ բոլորովին նոր մի սկզբնաւորութիւն առած է ։ Օրինակի համար, վեր առնենք Բ. Դրան և Ֆէնէրի պատրիարքարանի վէճը ։ Այս վէճ կը մեզմանայ և նորէն կը բորբոքի ամեն ութը օրը անգամ մը ։ Մեր Մեծ-Վէզիր որ ըստ բաւականին հեզահոգի և կորովամիտ մէկն է, ըստ սովորականին համաձայնուելով չատ կը յուսար որ վերջնական խզման առջեւն առնուած է ։ Յաջորդաբար երեք անգամ իր սեպհական տունն հրաւիրեց էրէյլիի եւանդոտ մետրապոլիա Ամեն. կերմանոսը և նորա հետ մէկտեղ Ֆէնէրի խառն ժողովի մի քանի ազդեցիկ անդամները ։

Իր անոնց հետ ունեցած տեսակցութիւններին մէջ, չատ չանացած էր գիտնալ թէ ո՞րն էր Տիեզերական պատրիարքարանի պահանջած զիջումներուն ամենափոքրը ։ Կը կարծուէր թէ ամեն բան վերջացած է և հեռագրական գործակալութիւնները այդ իմաստով հեռագիրներ տուին ձեր կողմեր ։ Սակայն բան մը եղած չէր և վերջին րոպէին Ս. Սինոդը յայտարարեց թէ այդ զիջումներ անբաւական էին ։ Ֆէնէրի բարձրաստիճան եկեղեցականներուն համար, նախարարական բիզբիրիէն աւելի մի բան պէտք է. նոքա կըպահանջեն լաւ և օրինաւոր Ֆերմանի մը, որի մէջ մի առ մի և որոշ կերպով նշանակուած լինին պատրիարքարանի ամեն առանձնաշնորհումները, նորէն զանոնք հաստատելով, որով կարելի լինի ապագային մէջ լինելիք ամեն հակառակութիւնների առջեւը առնել ։ Կը պահանջեն նաեւ որ պուլկար եպիսկոպոսների պէրաթի խնդիրն ալ վճռուի և ահա այդ բանի մէջն է ամենամեծ դժուարութիւնը ։ Արդարեւ ի՞նչպէս կարելի է որ Թիւրք կառավարութիւնը ետ կանչէ Մակեդոնիա ղրկուած պուլկար եպիսկոպոսները, կամ թէ փոխէ անոնց հազուստների ձեւը, կամ վերջապէս զանոնք հերետիկոս անուանէ ։ Շատերը կըսեն թէ Թիւրք կառավարութենէն անկարելի մի բան պահանջել է այդ ։ Առ այժմ յոյն եկեղեցիները գոց և լուռ մնացած են, ննջեցեալները գերեզմանատուն կը տարուին առանց քրիստոնէական կարգը կատարուելու եկեղեցիին մէջ որի համար օրթոտոքս Յոյներին մէջ խուռ դրգռութիւնը երթալով կաւելնայ ։

Դատավարութիւն Տ. Սուքիաս քահանայի վրայ ատրճանակ պարպող ցակոբի եւ իր 9 ընկերաց

1890 Հոկտ. 8/20 Բ. Նիստ Ա

(Շար. 23րդ թուհն)

Ընդհ. դատախազի այս տեսութեան վրայ կարդն եկած էր ամբաստանեալոց հարցաքննութեանց, ուստի Վսեմ. Նախագահն առաջին ամբաստանեալէն սկսելով հետեւեալ կերպիւ հարցաքննեց ։

Նախագահ.—Ցակո՛բ, պատմէ տեսնածդ, ինչպէ՞ս եղաւ ։

Ցակոբ.—Ատեն մը հիւանդութիւն մը եկաւ վրաս, չէի կրնար աշխատիլ, տեղս մարդ մը դնելով գործէ դադրեցայ. օր մը Սիրքէճիի սրճարաննէրէն մին նստած ատենս, Արիստակէս անուն անձը եկաւ և ինձ գաղտնաբար դուրս կանչելով ըսաւ թէ սանկ գոմիթէ մը կայ, զինուոր պիտի ղրկեն, շատ ղրկեցին և դեռ պիտի ղրկեն, դուն ալ կը գրուի՞ս ։ Ես ալ «եթէ իրօք այդպէս բան մը կայ, շատ աղէկ» ըսի և անունս գրեց ։ Նաև Համիտիէյէ ալ ուղեց առաւ և միասին Աբթինի քով գնացինք ։ Աբթին ըսաւ թէ երկշաբթի օր քեզի պիտի ղրկենք. երեքշաբթի եղաւ գացի, միւս շաբթուան յետաձգեցին. օր մ'ալ ըսին թէ քեզ տեղ մը պիտի տանինք հոն մեր մեծերը պիտի տեսնեն և պատկերդ պիտի հանենք ։ Ուստի Աբթինի հետ որոշեալ տեղը գացինք. Գումգաբու սրճարան մը նստեցանք, ըսպասեցինք, ոչ եկող կայ, ոչ գացող. մէկ մ'ալ Ահարօն անունով մէկը եկաւ, կէս ժամ վերջ ուրիշ մ'ալ, ժամ մը վերջ Պետրոսը եկաւ. ժամանակը կանցնէր, երեկոյ եղած էր, մենք պիտի ելիմայինք, մեզ ըսին որ քանի որ այսչափ սպասեցիք, քիչ մ'ալ համբերեցէք, կարելի է սպասած անձերնիդ կուգան. վերջապէս քիչ մ'ալ սպասեցինք մարդ չեկաւ և ահա ոտք ելանք երթալու ես, Աբթին, Պետրոս և Ցակոբ (Ահարոն իր գործին գացած էր). սոքա մեզ գիտնետուն մ'առաջնորդեցին, ես չէի խմեր, իրենք սկսան խմել, անկէ ելանք ուրիշ գինետուն մը մտանք, հոն ալ խմեցին, իրարու հետ խեղ մը խօսակցեցան. վերջապէս ես գործ ունիմ պիտի երթամ ըսի ։ Աբթին ալ երթամ էֆէնտիին հարցնեմ քու գործիդ համար, ըսաւ, և անկէ իրարմէ զատուեցան. հետեւեալ օրը Աբթին եկաւ և «գործը փոխուեցաւ, դուն տեղ մը չպիտի կրնաս երթալ» ըսաւ. իրեն հարցուցի, ինչո՞ւ այդպէս. պատասխանեց թէ այսպէս որոշուած է, մինչեւ որ հրաման չի գայ տեղէդ չի պիտի չարժիս, և վերջապէս ... դուն Գումգաբուի եկեղեցւոյն քահանայն՝ Տ. Սուքիասը պիտի ղրկենք ։ այսպէս որոշուած է. որչափ որ այս գաղափարին հակառակեցայ, անկարելի եղաւ զիրենք համոզել. որոշուած է պէտք է ընես, ապա թէ ոչ քեզ կըսպաննենք ըսին ։ Ինչ կրնայի ըսել, համակերպեցայ ։ Աբթին զիս փերեզակ

Փիլիպպոսին քով տարաւ, Փիլիպպոս ըսաւ թէ քեզի սոսկ կուտանք կը փախչենք, մի՛ վախնար, պէտք է այս գործը ընես, վաղը եկուր գինքդ տամ, ըսաւ. հետեւեալ օրը գացի, վեցհարուածեան ատրճանակ մը և 16 հատ ալ գրուած թուղթեր տուաւ, կերեւայ թէ ինքը գրեր է. քահանան դարնելէդ վերջ այս թուղթերն ալ հոն ցրուէ, ըսաւ. 4–5 օր թափառեցայ առանց համարձակելու քահանան դարնել թէպէտ մէկ երկու անգամ իրեն պատահեցայ. իրիկուն մը նստած կը մտածէի, հայրս տեսայ և իրեն ըսի թէ «հայր, եկեղեցին թուղթ փակցուցեր են, քահանան պիտի կարնեն, իմացար.» հայրս բարկացաւ և ըսաւ թէ չըլայ որ այդ տեսակ գործերու մէջ գտնուիս, քու գլուխդ կը կտրեմ ։ Երթին դարձեալ պիս եկաւ գըտաւ և եթէ քահանան չկարնես, մենք քեզ կ'սպաննենք ըսաւ, Աւետիսն ալ ինձ ընկեր տուաւ, հետը միասին մէկ երկու օր պարտեցանք. մտածեցի թէ անկարելի պիտի ըլլայ օձիքս ազատել. չէի ուզեր ալ մարդասպանութիւն ընել. քանի անգամ քահանայն տեսած էի բայց բան մը չէի ըրած. մտածեցի կեղծ բան մ'ընել. գացի եկեղեցի և ատրճանակը բարձրէն օդին մէջ պարպեցի, այնպիսի ձեւով մը որ մէկու մը չպատահի ։

Նախ.— Եկեղեցին մարդ չկա՞ր ։

Ցակոբ. — Կար, բայց ես այնպէս մը ըրի որ պարապը դնաց ։

Նախ.—Դուն ըսէ տեսնեն՛ք, Փիլիպպոս, ի՞նչպէս եղաւ ։

Փիլիպպոս.—Մէկը եկաւ ինձ ըսաւ թէ դուն Տաճկաց թաղը բնակելուդ համար կը կասկածին թէ մի՛ գուցէ լրտես ըլլաս. գնա՛ Օգ–Մէյտանը Աբթին մը կայ գաբեր, իրեն ըսէ որ գըրամ, թուղթ և գէնք պիտի բերէ քահանան սպաննելու համար և այս պիտոյքները քու քովդ պիտի ձգեմ, ես չեմ կրնար երթալ ըսի, պիս վախցուցին քեզ կըսպաննենք ըսելով. անկարելի եղաւ ինձ դիմադրել, գացի Աբթինը գտայ, պէտք եղածը ըսի. Աբթինը քահանան սպաննելու մարդ կայ, ըսաւ. գրամ, գէնք և թուղթերը իմ խանութս բերին և ինձ յայտարարեցին որ Ցակոբ անունով սա պէս մարդ մը պիտի գայ այս գէնքը անոր տուր. ես գէնք չտուի. առաւօտ մը կանուխ Ցակոբ եկաւ և գէնք ուզեց, ես ալ ըսի թէ քահանան Երուսաղէմ փախեր է. ոչ, պատասխանեց Ցակոբ ես անոր տեղը գիտեմ, ան տեղ մը գացած չէ, դուն գրամ ու գէնք տուր ես անոր գործը կը շինեմ. վերջապէս ուրբաթ առաւօտ մ'էր տեսայ որ Ցակոբ հեւալով եկաւ. « քահանան դարկի, ել ինչ պիտի ընես երբ գիս պահէ» ըսաւ. եկանք ճարահատեալ, գահվէճի վարդանը կը ճանչնայի առ. նոր տարի, հայրենիքէն նոր եկած է քանի մ'օր պահէ ըսի. չատ աղէկ, բայց մեր խանը գիշերը մարդ չպատկիր, բայց ատոր տեղ մը կը գտնամ, ըսաւ և առաւ մեզ նշանին տարաւ. նշան պահելու համար գրամ ուզեց. մենք հաւանեցանք տալու. 10 մէճիտ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԻՍՏԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՆԻՍՏԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԻՍՏԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԻՍՏԻ

ըսած մարդն եկաւ և ըսաւ թէ ընկերութիւնն ատակ չունէր։ Ասոր վրայ նորէն Սահփան աղային խանութը գընացի և ըսի թէ ա՛յս էր ըսելիքը։ Սահփան աղա պատասխանեց թէ իւր գերեզմանը բաց էր և թէ ամենքնիս ալ ձեռք պիտի տար։ Ես երբ Թուղթերն առնելու համար Ծովհաննէսը գտնելու գնացեր էի, մարդ մը իմ խանութս եկեր և դիս փնտռեր է։ Փերեզակ Մինրանին քովը եղող Սարգիս անուն մարդ մը ճանչցեր է այդ մարդն և միասին դիս փնտռեր են, սակայն չկրնալով գտնել, դիս հարցնող մարդը ըսեր է թէ հետեւեալ օրը պիտի գայ և մեկներ է։ Սարգիս ինձ իմաց տուաւ այդ մարդուն գալը և հետեւեալ օրը մեկտեղ խօքէնաէր Պօղոսի անուն տեղը խան մը գացինք։ Սարգիս ինձ պատուիրեց հոն կենալ և ինք գնաց մարդ մը կանչելու. այդ մարդ եկաւ և ըսաւ թէ մարդերը կը ղրկենք եղեր. պատասխանեցի թէ գիս խաբած էին և թէ ես չեմ ղրկողը։ Ասոր վրայ այդ մարդուն հետ որոշեցինք կիրակի օրը գտնուիլ Նարլը գարաւի եկեղեցւոյն մօտ գտնուած պարապէզ ունեցող սրճարանը և նոյն օրը հոն իրար գտանք։ Այդ մարդն ինձ ըսաւ թէ Աբթին ճիհանկիրեան, որ ընկերութենէն էր, մեկնած ըլլալով անոր տեղ Վանեցի Վարդանը կարգուած էր։

Վարդան.— Հաղար հատ Վանեցի Վարդան կայ։

Յարութիւն.—Վարդանին հետ պիտի տեսնուէինք, Ծովհաննէս եկաւ և ըսաւ որ իրեն նամակ եկած էր թէ ուրիշ տեղ մը պիտի ղրկեն։ Ասոր վրայ դիս առաւ և կառապան Ահարոնին մօտ տարաւ։ Ահարոնի մարդն ըսաւ որ հետեւեալ օրը Սամաթիոյ նկուղքին երթանք և ամենքնիս ալ հետեւեալ օրը Սամաթիա գնացինք։ Ի քի գալուս սրճարանին մէջ Ահարոն մեզ կրսպասէ եղեր։ Ըսի թէ տակաւին այդ մարդը եկած չէ, ըսելիքդ ըսէ, այս մարդիկ կսպասեն։ Ահարոն մեզի մէկ քանի գաւաթ խմցնելով ճամբու դրաւ։ Հետեւեալ օրն ալ բան մը չեղաւ։ Օր մը Մեղրակ անուն մարդ մ'եկաւ էթէմ Մէյտանին և ինձ ըսաւ. «Ընկերութիւնն ամիսէ մ'ի վեր քեզ կը փնտռէ, Յարութիւնը դո՞ւս ես»։ «այո» պատասխանեցի։ Մեղրակ ըսաւ թէ ես ալ իրենց ընկերութեան մէջ կը գտնուիմ։ Ես ալ իրեն ըսի թէ թուղթերը չէի կրցած առնուլ. «Իմ մեծիս խմաց տամ» ըսելով մեկնեցաւ։ Մեղրակ դարձեալ եկաւ և ըսաւ թէ խօսած էր մեծին հետ, որ պատասխանած էր թէ այդ մարդերը իւր տրամադրութեան ներքեւ պիտի առնու դիս աղատելու համար։ Փերեզակ Փիլիպպոսին քով գացի և ըսաւ թէ ով որ մտնուիթիւն ընէ և ընկերութեան արգելք ըլլայ, պիտի սպաննուի։ Ես ալ պատասխանեցի թէ երթամ իմ մարդոցս այս հրահանգն հաղորդեմ. տեսնեմ պիտի ընդունի՞ն թէ ոչ։ Ծակոբին, Պետրոսին և այլոց հարցուցի. Պետրոս «Ձեմ ուզեր» ըսաւ, իսկ Ծակոբ ըսաւ թէ դիրենք այսչափ խաբած էր և թէ մինչեւ որ բեվոլվերով չզինուէր, չպիտի հաւատար։ Ծետոյ Փիլիպպոսի աղէ արարութեամբ իմ տրամադրութեանս ներքեւ գտնուած երկու Ծակոբներն առնելով, իրեն՝ Փիլիպպոսին տարի։ Փիլիպպոս ըսաւ թէ իրեն մեծին ցոյց պիտի տար, թէ ասոնք երդում պիտի ընէին և թէ իրենց զէնք և օթական պիտի տրուէր։ Ես ալ իրենց հաղորդեցի. ընդունեցին և գացին։ Ծետոյ Փիլիպպոսը տեսնելով հարցուցի թէ ի՞նչ եղած էր. պատասխանեց թէ Սուքիաս Երուսաղէմ փախած էր, թէ պիտի հասկնային և եթէ հոս է՝ պէտք եղածը ի գործ պիտի դնէին։ Ծետոյ Փիլիպպոս ըէվոլվեր ու փամփուշտ տուեր է, քանի հանային ցոյց տուեր և այլն ըրեր է, ասոնց վրայ տեղեկութիւն չունիմ։ Փիլիպպոս յետոյ մարդ մ'ուս ուղեց. Աւետիսը ցոյց տուի և պատուիրեցի իրեն Փիլիպպոսի խանութը երթալ հետը տեսնուելու համար։ Գիշեր մը յետոյ Անդրանիկ, Փիլիպպոս ու ես Մերճան գնացինք և հոն գաղէլի սրճարանին կից խանէ մը ներս մտանք։ Վերի յարկը սենեակ մը մտանք, հոն կային Սեդրակ և ուրիշ մի քանի մարդեր. մէջտեղը խաղի թուղթեր կային. կաւիճով գետնին վրայ գիծ մը գծեցին։ Փիլիպպոս իւր խօսքն հոն գտնուող Գրիգոր էֆէնտիին ուղղելով ըսաւ. «Կարգը քուկդ է, խօսէ՛»։ Գրիգոր էֆէնտի, որ մեծերնին էր, սկսաւ քարող խօսիլ հետեւեալ կերպիւ.

«Ո՛վ որ մեր ընկերութեան դէմ կը դնէ, պիտի սպաննուի. Հայաստան տանելուհինգ օրէն պիտի աղատի. հարուստ ու տպքատ, ամեն ոք հաւասար պիտի ըլլայ. ամեն ոք պիտի օգտի չուրչն, հոդէն ու արեւէն. ի Լոնտոն և ի Փրանսա այսչափ մարդիկ անօթութենէ կը մեռնին. Եւրոպայի մէջ ժողովոյ մը համար ընտրուած նախագահն առնուազն հինգ տարի կը մնայ. այն նախագահն որ օրինաց դէմ կը շարժի. պէտք է վար առնուի։ Ով որ ալ ըլլայ, այն որ աղքատը նեղելով հանգստութեանը կը նայի, պէտք է վար առնուի։ Ֆըբանսայի մէջ այսչափ գինուորներ և Թուրքիոյ մէջ այսչափ պահականոցներ ու ոստիկաններ կան. անոնք ինչո՞ւ ըլլան. պահպանութեան համար մէկ պահականոցը բաւական է։»

Այս միջոցին դատաւորք պահ մը հանգստանալու համար արտէն մեկնեցան և քառորդ մը յետոյ վերադառնալով, դատավարութիւնը վերսկսաւ։

(Շարունակելի)

ՀԱՑՈՑ ՀԱՅԲԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Քաղուած կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատիլ վարչական բարենորոգութիւններ մտցունելու Թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովուրդի տեղական պէտքերին համեմատ։ Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարատահարութիւնները որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին։

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ. կաշխատի ներքին այժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր աղատութեան համար, հրատարակութիւնները կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի աղատութեան գործին։

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրրեւ լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արթնցնելու Հայերին մէջ։*

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակիցք կամ թղթակիցք ուզողներն պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian

(FRANCE) Marseille

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է առանալ Ամէնգիաի խմբագրատունէն իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չղրկուիր։

ՀԱՑԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (սպառած)։
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՄՐԱՑԵԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄԲԱՊԵՏԱՑ (Պուլղար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր տրած չանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է։) (1 ֆր. 10 սնտ.) 1 ֆր. 50 սթ.։
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայաստանցիներուն պանդխտութեան տխուր հետեւանքներուն մէկ փաստական պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով։) Գին (90 սնտ.) 1 ֆրանգ 20 սնտ.

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպատակ Ամէնգիա լրագրի հրատարակման։

Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենի աւարտելոց. (Մեծանուն Հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաչունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են)։ 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սնտ.) 10 սանթիմ։

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ը ԹԻՒՐՔԻԱԻ ՀԱՅԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ

ԳՐՅԱ Գ. Ա.

Թիւրքիոյ Հայերին և իրենց դրացի Թիւրքերու, Քիւրդերու, Չէրքէզներու, Ասորիներու, Եզիտիներու, Գըզըլպաշներու և այլ ազգերու վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրական տեղեկութիւններ տրուած են այս տետրակի մէջ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգէ բնակիչներուն թուին մէկ բազդատական ցուցակը կցուած է տետրակին վերջը։ Գինն է 50 սանթիմ, փոստի ծախքը Ամէնգիաի խմբագրատունէն վճարուելով։ (Պարսկաստանի Հայերին համար 35 սանթիմ)։

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերուն վրայ մտնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը ղրկուի փոխադրի մէջ նշանակուած գիներուին։

ՀԱՑ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

1878ին Պերլին գնացած Հայ պատուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ թղթի վրայ առնուած և պատուիրակներուն անուններն Հայերէն և ֆրանսերէն տառերով միանգամայն տպագրուած, կը ծախուի Ամէնգիաի խմբագրատունը։ Գինն է 1 ֆրանգ, փոստի ծախքն խմբագրատունէն վճարուելով։

ՏԵՂԵՐ ՄՕՏՕ ԵՒ ԸՆԿ.

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐՔ

426 Միյց, Փիզգենք փողոցի անկիւնը

ՈՒՍՔԸՐ (Worcester Mass. U. S. America)

Սոյն դրամատան դիմող Հայերն կ. Պօլսոյ և Քարբերդի մէջ անգլիական և գաղղիական ոսկիով վճարելի փոխառակագիր կրնան առանալ յոյժ շահաւոր պայմաններով։

Փորձեցէք և գոհ պիտի ըլլաք։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷՑԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանցի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi, Allées de Meilhan, 44.